

تجلیل از پروفسور ریچارد نلسون فرای ایران دوست

سیزدهمین جایزه ادبی و تاریخی دکتر محمد افشار یزدی دوم تیر ماه ۱۳۸۳، در مراسمی به پروفسور ریچارد نلسون فرای (FRYE)، ایران شناس برجسته سوئدی الاصل امریکایی تعلق گرفت. پروفسور فرای که اکنون ۸۴ سال دارد، استاد پیشین ایران شناسی دانشگاه هاروارد است. وی بیش از ۶۰ سال از عمر خود را صرف پژوهش درباره ایران کرده است. ایرانی که او در پژوهش‌های خود در نظر دارد، فراتر از مرزهای جغرافیایی امروزی آن است. او به درستی ایران را به دلیل گستره فرهنگی آن بسی وسیع‌تر دانسته است. فرای در پژوهش‌های خود به جنبه‌های گوناگون جغرافیایی، تاریخی، ادبی، زبانی و فرهنگی ایران از هند، افغانستان، کرانه‌های اروندرود و رودبارهای فرات و دجله تا ماوراء قفقاز، دامنه‌های آرارات و دریای سیاه پرداخته است. پروفسور فرای در مورد دوره‌های گوناگون تاریخ ایران، هخامنشیان، پارتیان، ساسانیان و نیز سامانیان و تیموریان کتاب و مقاله دارد. وی هم‌چنین در مورد ادیان ایرانی (میتراپی، زروانی، زردشتی، مانوی و مزدکی) تحقیق و نقدهایی منتشر کرده است. وی در پژوهش‌های خود همواره به تمام منابع تاریخی ایران، از سنگ نوشته‌ها و سکه‌ها گرفته تا متون اوستایی و پهلوی توجه داشته است.

وی عمر پربار خود را وقف پژوهش در مورد ایران کرده و چنان به ایران عشق می‌ورزد که ملقب به «ایران دوست» شده است و در تمام مقالاتش، امضای وی را با نام «ریچارد فرای ایران دوست» می‌بینیم.

از پروفسور فرای مقالات متعددی به ویژه در دانشنامه‌های

ایرانی که او در پژوهش‌های خود در نظر دارد، فراتر از مرزهای جغرافیایی امروزی آن است. او به درستی ایران را به دلیل گستره فرهنگی آن بسی وسیع‌تر دانسته است. فرای در پژوهش‌های خود به جنبه‌های گوناگون جغرافیایی، تاریخی، ادبی، زبانی و فرهنگی ایران از هند، افغانستان، کرانه‌های اروندرود و رودبارهای فرات و دجله تا ماوراء قفقاز، دامنه‌های آرارات و دریای سیاه پرداخته است.

وی عمر پربار خود را وقف پژوهش در مورد ایران کرده و چنان به ایران عشق می‌ورزد که ملقب به «ایران دوست» شده است و در تمام مقالاتش، امضای وی را با نام «ریچارد فرای ایران دوست» می‌بینیم

بسیاری از ایران‌شناسان نیز بوده است. دکتر بدرالزمان قریب یکی از مشوقان بزرگ خود در گردآوری واژه‌های سغدی، برای تألیف فرهنگ سغدی را پروفسور فرای دانست. سپس دکتر عنایت‌الله رضا به مطالبی درباره فرای و دانش و آشنایی وی با زبان‌های انگلیسی، آلمانی، ایتالیایی، فرانسوی، پهلوی، سریانی و آرامی بیان کرد و در مورد برخی دیگر از آثار وی به خصوص در شناخت ساسانیان مانند «فرشاهی در ایران باستان» سخن گفت.

سپس دکتر صادق سجادی مطالعات فرای در خصوص ایران دوره اسلامی را مورد بررسی قرار داد و مهرداد ملک‌زاده به بررسی روش‌شناسی فرای در مطالعات خود که می‌تواند الگوی بسیار خوبی برای پژوهندگان دیگر باشد، ایراد سخن کرد. ایشان یکی از مهم‌ترین دلایل کارهای ارزنده وی را منبع‌شناسی بسیار خوب او دانست.

در پایان، پروفسور ریچارد فرای به زبان فارسی تأثیر ایران را بر فرهنگ جهانی شرح داد.

وی ایرانیان را نخستین پدیدآورندگان حقوق در تاریخ دانست که حتی حقوق اروپا هم متأثر از آن است. داد، قانون بین‌المللی است که هخامنشیان بین ساتراپی‌ها به وجود آوردند. اما چرا و چطور ایران هزاران سال و تا امروز باقی ماند؟ پروفسور فرای با طرح این سؤال و با اشاره به از بین رفتن بین‌النهرین قدیم و آفریقای شمالی، این پرسش را تنها دارای یک پاسخ دانست که آن

بریتانیکا، امریکانه، اسلام (از مؤسسه بریل) و ایرانیکا موجود است. آخرین کتاب وی میراث آسیای مرکزی است که بنیاد موقوفه دکتر محمود افشار آن را ترجمه و به زودی منتشر خواهد کرد.

در مراسم بزرگداشت پروفسور فرای، نخست دکتر سید مصطفی محقق داماد، رئیس هیأت مدیره بنیاد در مورد فعالیت‌های بنیاد و وصیت‌نامه دکتر محمود افشار مبنی بر تعلق گرفتن جایزه سالیانه‌ای از سوی این بنیاد به یکی از ادبا، ایران‌شناسان و خاورشناسان بزرگ جهان توضیحاتی داده شد. سپس دکتر بدرالزمان قریب به شرح زندگی و آثار فرای و فعالیت‌هایی که در زمینه ایران‌شناسی کرده است، پرداخت. دکتر قریب از تاسیس دو کرسی ارمنی‌شناسی و کرسی آقاخان در رشته ایران‌شناسی در دانشگاه هاروارد و تاسیس کرسی هاگوپ کورکیان در رشته ایران‌شناسی در دانشگاه کلمبیا به عنوان عمده‌ترین فعالیت‌های این دانشمند غربی ایران دوست نام برد. پروفسور هم‌چنین در ۱۹۵۴م، برای نخستین بار استفاده از فنآوری رایانه را برای اطلاع از زبان‌های باستانی مطرح کرد و به این ترتیب، گام بزرگی در گسترش این دانش برداشت.

از جمله آثار وی، می‌توان ترجمه تاریخ بخارای زمخشری همراه با یادداشت‌های مفیدی بر آن، میراث ایران، تاریخ ایران باستان، تاریخ کمبریج (جلد چهارم) و میراث آسیای مرکزی را نام برد. پروفسور فرای علاوه بر فعالیت‌های خود، مشوق خوبی برای

رئیس جمهور ایران در دانشگاه کلمبیای نیویورک برگزار شده بود. در همین حال وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز در مراسم تجلیل از پروفیسور «ریچارد نلسون فرای» ایران شناس معروف دانشگاه هاروارد که در محل بنیاد آفرینش های هنری نیاوران برپا شد، با قدردانی از تلاش ها و زحمات ۶۰ ساله این استاد ایران دوست اظهار داشت: مراجعه به کارنامه پژوهش فرهنگی دکتر فرای نشان می دهد موضوعات مختلف در زمینه مطالعات تاریخی، ادبی، جغرافیایی، زبان شناختی فرهنگ ایران زمین همواره مورد توجه وی بوده است.

احمد مسجد جامعی مجموعه آثار دکتر فرای را سرگذشت نامه ایرانیان از کهن ترین روزگاران تا عصر حاضر دانست و افزود: استاد در این آثار استمرار سنت ایرانی در عرصه های مختلف حیات فرهنگی این سرزمین را رمز ماندگاری ایرانیان می داند، سنتی که آشکارترین نمود آن را می توان در زبان فارسی یافت.

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی با اشاره به توجه و علاقه این استاد برجسته و بزرگ به زبان و ادبیات فارسی از نخستین روزگار رشد و پدیداری آن گفت: استاد در تحقیقات متعدد خود زبان فارسی را سفیر مدنیت فرهنگی ایران اسلامی از حوزه های چین تا کرانه های آناتولی می داند.

مسجد جامعی، توانایی، تسلط و تأمل برانگیز بودن قلم و سخن استاد را برآمده از آشنایی ژرف او با زبان های رایج حوزه فرهنگ ایران زمین دانست که موجب شده بهره گیری از منابع تکمیلی گسترده تر در اختیار وی قرار گیرد و او را نزد اهل علم پسندیده تر سازد.

فرهنگ ایران است. روح فرهنگ و هنر ایران است که ایران را نگه داشته است.

پروفیسور فرای، در پایان به نقل از مرحوم العظمی بروجردی که ۵۲ سال پیش با وی ملاقات کرده است، گفت: «باب اجتهاد همیشه باز است، هیچ وقت بسته نمی شود.»

ریچارد فرای ایران دوست با گفتن «زنده باد ایران» سخنان خود را به پایان برد. به پاس خدمات این استاد برجسته ایران شناسی، قالیچه ای بافت ناین از سوی بنیاد موقوفه دکتر محمود افشار به وی تقدیم شد. این قالیچه از آن روان انتخاب شده بود که وی در نخستین سفر خود به ایران با منطقه ناین آشنایی بیشتری پیدا کرده و در چند مقاله یاد آن سفر را به میان آورده است. وی سه مقاله نیز درباره گویش همسایه آنجا به فارسی دارد.

این مراسم به همت استاد ایرج افشار و با همکاری فرهنگستان زبان و ادب فارسی، معاونت پژوهشی و فرهنگی وزارت امور خارجه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و نمایندگی ایران در نیویورک برگزار شد.

جالب آن است که پروفیسور فرای پیش از سخن گفتن چندثانیه به یاد بابک افشار سکوت اعلام کرد، زیرا استاد ایرج افشار درسوگ از دست دادن فرزند خود به سر می برد. به این ترتیب، مراسم اعطای سیزدهمین جایزه ادبی و تاریخی دکتر محمود افشار با حضور جمعی از استادان و پژوهندگان برجسته کشور به پایان رسید. زمستان گذشته نیز آیین گرامی داشتی به پاس پنج دهه خدمات خستگی ناپذیر پروفیسور فرای، با پیام سید محمد خاتمی،

کتابت، وسیله ارجمندی برای اشاعه فرهنگ و نماد شکوفایی و بالندگی فرهنگی است. جمهوری اسلامی ایران به عنوان نظامی مبتنی بر میراث فرهنگ عظیم و غنی اسلام ایرانی خود را موظف به حراست از حریم قدسی قلم و حمایت و تقدیر از اهل قلم می‌داند. در این نظام تلاش‌های اصیل فرهنگی به ویژه در عرصه تحقیق و تألیف شایسته قرار گرفتن در جایگاه رفیع است. از جناب عالی به جهت سهمی که در این امر خطیر داشته‌اید قدردانی می‌کنم....»

در این مراسم هم‌چنین ژاله آموزگار، رسول خیراندیش، حجه الاسلام و المسلمین مصطفی محقق و فتح‌الله مجتبابی در سخنانی از مقام علمی - فرهنگی پروفیسور ریچارد فرای تجلیل کردند.

دانشمندانی که در دوازده دوره پیشین به وسیله این جایزه از آنان قدردانی شد، به ترتیب عبارت‌اند از:

دکتر نذیر احمد، دانشمند هندی (۱۳۶۸)؛ دکتر غلامحسین یوسفی، دانشمند ایرانی (۱۳۶۹)؛ دکتر امین عبدالمجید بدوی، دانشمند مصری (۱۳۶۹)؛ دکتر سید محمد دبیرسیاقی، دانشمند ایرانی (۱۳۷۰)؛ دکتر ظهیرالدین احمد، دانشمند پاکستانی (۱۳۷۰)؛ جان هون نین، دانشمند چینی (۱۳۷۱)؛ دکتر کمال الدین عینی، دانشمند تاجیکستانی (۱۳۷۳)؛ دکتر منوچهر ستوده، دانشمند ایرانی (۱۳۷۴)؛ دکتر عبدالحسین زرین‌کوب، دانشمند ایرانی (۱۳۷۹)؛ کلیفورد ادموند باسورث، دانشمند انگلیسی (۱۳۸۰)؛ فریدون مشیری، سخنسرای نامدار ایرانی (۱۳۸۱)؛ تسونه فوکورو یاناگی، دانشمند ژاپنی (۱۳۸۲).

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی خدمات و تلاش‌های استاد فرای را در حوزه مطالعات فرهنگ ایرانی به تألیف و ترجمه محدود ندانست و ادامه داد: تلاش استاد در راه تاسیس کرسی‌های متعدد ایران‌شناسی در جهان قابل تقدیر و ارج‌گذاری است.

وی از شاخص‌ترین فعالیت‌های پروفیسور در زمینه گرامری داشت فرهنگ و تمدن ایرانی یادکرد و افزود: او از طریق ترجمه آثار برجسته و تاریخی به زبان انگلیسی در شناساندن تمدن فرهنگ ایرانی به جهانیان همت گمارده و در تألیفات درخشان خود در خصوص تمدن ایرانی در نخستین سده‌های اسلامی نشان داد که دستاوردهای مشترک اقوام در این گسترده جغرافیایی چگونه استمرار یافته است.

مسجدجامعی، دادن لقب «ایران دوست» به پروفیسور فرای از سوی علی‌اکبر دهخدا در ۵۰ سال پیش را مظهر تاییدی تلاش‌های انجام شده این استاد ایران‌شناس توصیف کرد و پژوهش‌ها و تحقیقات وی را چراغ فراروی پژوهشگران ایرانی و ایران دوست دانست.

در این نشست هم‌چنین پروفیسور، ریچارد نلسون فرای نقش ایرانیان در رشد و گسترش اسلام را غیر قابل انکار دانست و اظهار داشت: ۹۵ درصد هنرمندان در نمایشگاه‌های هنرهای زیبای اسلامی که در سراسر جهان برپا می‌شود ایرانی هستند.

در پایان مراسم از سوی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی لوح تقدیری به پروفیسور ریچارد فرای اهدا شد.

احمد مسجدجامعی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در متن لوح اهدایی خطاب به پروفیسور ریچارد فرای آورده است: «کتاب و